

*Дијана Јанковић\**

*Миона Гајић\*\**

## ИСТИЦАЊЕ ВАЖНОСТИ ПРАВА ДЕЦЕ НА АЛТЕРНАТИВНОМ СТАРАЊУ СА ПОСЕБНИМ ОСВРТОМ НА ПРАВО НА ИДЕНТИТЕТ И ПРАВО НА ПАРТИЦИПАЦИЈУ

### Сажетак

Деца у систему алтернативне бриге заслужују једнаке могућности и једнако поштовање права као и деца која живе у биолошким породицама. Неопходно је да права деце на алтернативном старању имају централно место у свим процесима бриге. Њихова права и добробит захтевају посебну пажњу и морају се чувати и сматрати неповредивима. Како би операционализовала опште стандарде Конвенције о правима детета, Генерална скупштина Уједињених нација 2009. године усвојила је документ “Смернице за алтернативно старање о деци”. У Републици Србији за сада не постоји закон који обједињује сва права детета, али су одредбе које права детета штите разасуте по бројним законима. Права детета су инкорпорирана у Закон о социјалној заштити, Породични закон, поједине правилнике и уредбе. На иницијативу Савета за права детета 2019. године урађен је Нацрт закона о правима детета и Заштитнику права детета. Идејно је овај закон замишљен тако да на једном месту обједини права детета, инструменте за промоцију, унапређење, координацију и контролу реализације.

\* [dijanajankovic92fnp@gmail.com](mailto:dijanajankovic92fnp@gmail.com)

\*\* [mionagajic.fpn@gmail.com](mailto:mionagajic.fpn@gmail.com)

Актуелно овакав закон не постоји нигде у правној пракси у Европи. Његов садржај покушава да одговори објективној стварности не бежећи од основне суштине која је дефинисана у оквиру Конвенције о правима детета.

Предмет овог рада јесте стављање у фокус права деце на алтернативном старању, односно перцепција детета као целовитог бића – појединца, члана породице и заједнице са правима и одговорностима адекватним његовом узрасту и степену развоја. Такође, део рада је посвећен подробнијем објашњењу значаја два врло комплексна права, чије остваривање доприноси здравом развоју деце и младих на алтернативном старању, а то су право на партиципацију и право на идентитет.

Значајност дечијих права у систему алтернативне бриге се огледа у обезбеђењу једнаких могућности за децу на алтернативном старању и децу у биолошким породицама; додатној помоћи и подршци деци у систему алтернативне бриге због осетљивости ситуације у којој се налазе и њихове рањивости; поштовању и сензитивности за њихове различите карактеристике у погледу: узраста, пола, етничке припадности, инвалидитета и слично.

Кључне речи: алтернативна брига, Конвенција, дечија права, идентитет, партиципација.

## **1. КОНВЕНЦИЈА О ПРАВИМА ДЕТЕТА И НАЈБОЉИ ИНТЕРЕС ДЕТЕТА**

Конвенција о правима детета (1989) почива на четири темељна принципа, без чијег задовољења није могуће остварити ни остала права: право на живот, опстанак и развој, недискриминацију, најбољи интерес детета и уважавање мишљења детета. Конвенција препознаје основно људско достојанство све деце и хитност осигурања њиховог благостања и развоја. Јасно се поставља идеја да би основни квалитет живота требало бити право све деце, а не привилегија коју неколицина ужива. Свој деци припадају једнака права, без обзира на њихову расу, језик, пол, етничку и националну припадност, вероисповест, политичко или друго уверење,

социјално порекло, имовинско стање, онеспособљеност, рођење или други статус детета, његовог родитеља или законског старатеља. Сва људска права која су садржана у оквиру Конвенције су међусобно испреплетена и не постоје мање или више важна права. Свако право нераскидиво је повезано са људским достојанством и складним развојем сваког детета.

Једна од горућих тема у данашњем друштву које се бори са широким спектром социјално економских проблема, јесте тема положаја детета, као најосетљивије јединке, односно дететовог најбољег интереса као начела које као такво представља идеју водиљу у свим кључним моментима у области заштите деце. Члан 3 Конвенције о правима детета (1989) прописује право детета да се у свакој одлуци која га се тиче као примарни интерес узме процена најбољег интереса детета и у приватној и у јавној сфери.<sup>1</sup> Иако се о овом термину често говори, и старији је него Конвенција о правима детета, ретко када се и јасно одређује његов садржај иако управо овај принцип представља основ пуног и ефективног остваривања осталих права и холистичког приступа развоју детета. Како би се унапредило разумевање појма најбољег интереса детета и ојачала његова примена, односно како би се постигло пуно поштовање деце као носиоца права, Генерална скупштина Уједињених Нација донела је Општу одлуку бр. 14 (2013), која пружа оквир за процену најбољег интереса детета. Најбољи интерес детета као појам може се тумачити на следећи начин: као основно право детета, интерпретативни принцип, правило поступања. Осим што најбољи интерес детета представља право детета по себи, најбољи интерес детета је и један од четири општа принципа која су основ интерпретације и имплементације свих права детета, али исход процене најбољег интереса детета не може да укине обавезу поштовања било којег од осталих права детета која прописује Конвенција. “Процена најбољег интереса је кључни инструмент за креирање процедуралне сигурносне мреже и мера заштите за децу у ризику”.<sup>2</sup> У свим процесима

1 Уницеф, Србија и Црна Гора, *Конвенција о правима детета 1989*, Интернет, [http://www.unicef.org/montenegro/Konvencija\\_o\\_pravima\\_deteta\\_sa\\_fakultativnim\\_protokolima.pdf](http://www.unicef.org/montenegro/Konvencija_o_pravima_deteta_sa_fakultativnim_protokolima.pdf) 20/06/2019.

2 Галоња Александра, *Водич за процену најбољег интереса детета*, Атина – Удружење грађана за борбу против трговине људима и свих облика насиља над женама, Београд, 2015,

почевши од почетне процене, планирања до мониторинга и евалуације руководи се проценом најбољег интереса. Процена мора да се обавља у континуитету и ревидира током рада како би се обезбедило доношење најбољих и најадекватнијих одлука. У том процесу важно је обезбедити сарадњу и размену информација између институција и организација које су активне на конкретном случају како би се осигурали адекватни програми помоћи и подршке. У том смислу најбољи интерес детета треба да се узима у обзир у свим фазама израде и усвајања закона, политика, стратегија, планова, буџета, водича и анализе друштвених пракси, односно у свим мерама које се односе, укључују, или које имају ефекте на дете или децу као групу, укључујући и пружање услуга деци и начин на који родитељи и старатељи доносе одлуке које се тичу деце.<sup>3</sup>

Неки од елемената који треба да буду узети у обзир приликом процене најбољег интереса, а зарад постизања добробити детета, јесу мишљење/гедиште детета, идентитет, очување породичног окружења и одржавање односа, нега, заштита и сигурност детета и слично.

## 2. ПРАВО НА ИДЕНТИТЕТ

Идентитет је врло сложен појам, самим тим и разумевање појма сопственог “ја” је врло тешко, посебно за децу која су одсечена од својих корена и која немају јасну перцепцију будућности. Деца која живе са својим биолошким породицама су у прилици да упознају своју прошлост и да разјасне прошле догађаје из перспективе садашњости. Међутим, она која су одвојена од својих биолошких породица, њима је ова могућност често ускраћена, можда су променила више породица, социјалних радника, домова, школа па и крајеве становања и сл. Њихова прошлост је можда непозната, мистификована, изгубљена, а добар њен део је можда чак и заборављен или фалсификован.<sup>4</sup>

---

стр. 23.

3 Исто.

4 Tony Ryan, Rodger Walker, *Life Story Work: A practical Guide to Helping Children Understanding Their Past*, BAAF, 2007, стр. 5-13.

Појам идентитета можемо посматрати са правног, психолошког или социјалног аспекта. Изворно значење изведено је из латинског језика, *identitas*, значи скуп индивидуалних карактеристика, по којима се сваки појединац препознатљив и разликује од другог. “Истоветност бића, појаве, својства, током мењања или у току развоја, што упућује да ту истоветност, односно идентитет, треба схватити у његовом динамичком смислу”.<sup>5</sup>

“Идентитет је конструкт који означава како дете доживљава себе као одвојену и по себи вредну особу и сопствено место у свету. Овај доживљај се развија са узрастом детета и ствара све сложеније виђење сопствене личности и способности самог детета, слику о себи и самопроцену, као и позитиван доживљај сопствене индивидуалности. Доживљај идентитета омогућава појединцу да концептуализује себе као особу различиту од других особа и да формира групни идентитет, односно доживљај припадности групи сличних људи. Раса, религија, узраст, пол, сексуалност, ометеност, етничка припадност, вероисповест и сл. могу да утичу на формирање идентитета”.<sup>6</sup>

Права обухватају најосновније људске потребе: физичке (склониште, храна, одећа, топлота и сл.), социјалне (способност да остварујемо трајне и квалитетне односе са другим људима, припадамо одређеним социјалним групама), културне (културна и национална припадност и идентитет, религија и друга веровања и вредности итд).<sup>7</sup> Врло је значајно да потребе буду адекватно задовољене и да постоји здрав осећај идентитета, јер код детета подстичу перцепцију о свету као једном сигурном месту, месту које има смисла и које је предвидљиво. У тако креираној слици, у детету се буди осећање сигурности, јер га окружују особе које су поуздане и приступачне, одговорне, топле, које представљају ослонац, пружају му осећање заштитености и безбедности. Са таквим особама дете жели да

5 Раденко Мутавчић, *Идентитет- од појединачног до наднационалног*, Министарство одбране РС, Управа за односе са јавношћу, Београд, 2017, стр. 144.

6 Невенка Жегарац, *Од проблема до прилика у вођењу случаја, приручник за практичаре*, Универзитет у Београду, Факултет политичких наука, Центар за истраживања у социјалној политици и социјалном раду, Београд, 2015, стр. 70.

7 Добрила Грујић, Љиљана Хацовић, Љиљана Иванишевић, Весна Текић, *Сигурним кораком до хранитељства*, Центар за породични смештај и усвојење, Београд, 2009, стр. 83.

даље истражује свет. Деца и млади имају могућност да развију своје таленте, потенцијале, сопствену индивидуалност, све оно што га чини јединственим. Када потребе код детета нису адекватно задовољене и слабо је развијен осећај идентитета, ако изостане пажња, љубав, топлина, васпитање од особа које брину о детету, постоји могућност да дете створи слику о себи као о лошој особи, која није вредна пажње и љубави других, такође, могу бити ускраћена за способност прихватања нових изазова. Спољни свет се доживљава као небезбедно, непријатељско, непредвидиво место, а односи са другим људима непријатни, неизвесни, несигурни. Такође, деца и млади код којих је изостала оваква врста подршке и подстицаја, где се занемарују потребе, постоји ризик да ће се смањити могућности за правилан развој, неће развити своје пуне потенцијале, степен вероватноће животних шанси је такође на ниској лествици. Све непогоде, трауматична искуства и отежавајуће животне околности са којима се сусрећу деца без родитељског старања може утицати на перцепцију себе и света око себе. На пример: деца без родитељског старања која имају слабо развијен осећај идентитета могу да се “залеле” и да своју енергију и пажњу усмере ка размишљању, трагању и откривању чињеница из прошлости, постоји могућност да ће их такво стање онеспособити да крену даље и почну размишљати о будућности.<sup>8</sup>

Универзалном декларацијом о људским правима, коју је усвојила Генерална скупштина УН, обухваћена су основна људска права. Овај документ је обухватио и права детета. Конвенција о правима детета (1989) прецизира минимум права која припадају свој деци. Представљен је посебан корпус дечијих права која су саставни део међународног права људских права.

Право детета на идентитет дефинисано је чланом 8 - ставовима 1 и 2: “Државе чланице се обавезују да поштују право детета на очување свог идентитета, укључујући држављанство, име и породичне везе, како је то признато законом, без незаконитог мешања”.<sup>9</sup> “У случајевима када

8 Tony Ryan, Rodger Walker, *Life Story Work: A practical Guide to Helping Children Understanding Their Past*, нав. дело, стр. 27-41.

9 Уницеф, Србија и Црна Гора, *Конвенција о правима детета 1989*, Интернет, <http://>

је дете нелегално лишено неких или свих елемената свог идентитета, државе чланице пружају одговарајућу помоћ и заштиту како би му што брже био враћен идентитет. Дете које је привремено или дугорочно лишено могућности да живи у биолошкој породици, потребно је да се обезбеди друга врста породичног смештаја, и смештај у установу и усвојење, а при разматрању решења, треба обратити пажњу и на чињеницу да је пожељан континуитет у подизању детета, као и на етничко, верско, културно и језичко порекло детета”<sup>10</sup> (чл. 20). Дете има право на очување идентитета и право да зна за своје биолошке родитеље, културу порекла и да упозна своје културно наслеђе”<sup>11</sup> “Конвенција о правима детета УН (1989) наглашава да дете које припада етничкој, верској или језичкој мањини не сме бити лишено права у заједници са осталим припадницима гупе, на своју културу, исповедање вере и вршење верских обреда или употребу свог језика” (чл. 30).<sup>12</sup> Закон прописује услове који су потребни за поштовање права на идентитет, као и његове саставне елементе. Такође, прописује обавезе у вези са пријавом рођења детета, све податке које је неопходно пријавити, да би се елементи идентитета могли коституисати, евидентирати и даље сачувати. У Породичном закону РС помиње се идентитет у чл. 70: “Родитељи имају право и дужност да са дететом развијају однос заснован на љубави, поверењу и узajамном поштовању, те да дете усмеравају ка усвајању и поштовању вредности емоционалног, етичког и националног идентитета своје породице и друштва”.<sup>13</sup> Свако дете у складу са својом зрелошћу и узрастом има право на разматрање различитих становишта, исказивање мишљења и учешће у доношењу одлука које га се тичу. Врло је важно да се пронађу начини како би се вредновао његов глас и разумела и ојачала његова позиција.

[www.unicef.org/montenegro/Konvencija\\_o\\_pravima\\_deteta\\_sa\\_fakultativnim\\_protokolima.pdf](http://www.unicef.org/montenegro/Konvencija_o_pravima_deteta_sa_fakultativnim_protokolima.pdf) 27/06/2019. стр. 11.

10 Исто, стр. 18.

11 Невенка Жегарац, Алексеј Кишјухас, Богданка Тасев Периновић, Ивана Копривица, Душко Јовановић, Радомир Шовљански, Љиљана Ђорђевић, *Водич за културно компетентну праксу у социјалној заштити*, Покрајински завод за социјалну заштиту, Нови Сад, 2016. стр. 50.

12 Уницеф, Србија и Црна Гора, Конвенција о правима детета 1989, Интернет, [http://www.unicef.org/montenegro/Konvencija\\_o\\_pravima\\_deteta\\_sa\\_fakultativnim\\_protokolima.pdf](http://www.unicef.org/montenegro/Konvencija_o_pravima_deteta_sa_fakultativnim_protokolima.pdf) 27/06/2019. стр. 26.

13 Породични закон Републике Србије, Службени гласник РС. Београд, бр. 18/2005, 72/2011.

### 3. ПРАВО НА ПАРТИЦИПАЦИЈУ

Члан 12 Конвенције УН (1989) о правима детета уводи право детета да се његово мишљење узме у обзир у свим стварима и поступцима који га се непосредно тичу. Партиципација је један од четири основна принципа из којих произилазе сви чланови Конвенције УН, поред принципа недискриминације, најбољег интереса детета као и права на живот, опстанак и развој. Разумевање права на партиципацију једини је сигуран начин да дете буде у самом фокусу, са циљем индивидуалног приласка и сагледавања перспективе детета у сваком појединачном случају. Партиципација деце доприноси њиховом личном развоју, подизању самопоуздања, друштвених вештина, сазнајних способности и у извесном смислу поштовању других.<sup>14</sup>

Када говоримо о разумевању положаја и права детета кроз историју, полазимо од тога да се дете схватало као незрело, неодговорно и недруштвено биће. Што дубље залазимо у прошлост, све је нижи ниво неге и већа окрутност према деци. Концепт детињства је продукт напретка друштва. Развој друштвених, а пре свега хуманистичких наука допринео је и томе да деца добију шансу да учествују у одлукама које их се тичу, а да се право на партиципацију заснује као неотуђиво право, утемељено у националним законима. Право на партиципацију саставни је део Породичног закона Републике Србије (Сл.гласник РС, бр. 18/2005, чл. 65). Партиципација младих је један је од водећих принципа у оквиру Стратегије за младе Европске Уније (2019-2027).

„Партиципирати значи узети учешће у нечему“. Сродни појмови су они који указују на укључивање, придруживање, сарађивање, доприношење итд. „Две кључне компоненте партиципације су: интеракција и активност”.<sup>15</sup> „Партиципација је један од темељних принципа и основних права детета, и има

14 Анија Бургунд, *Утицај личних и срединских фактора на младе у процесу припреме за напуштање алтернативног старања*, Универзитет у Београду, Факултет политичких наука, Београд, 2017, стр. 92.

15 Невенка Жегарац, *Од проблема до прилика у вођењу случаја, приручник за практичаре*, нав. дело, стр. 251.



своје специфичности код деце на алтернативном старању“.<sup>16</sup> Све одлуке, иницијативе и приступи требали би у потпуности да поштују дететово право да буде консултовано и да се његово односно њено мишљење узме у обзир у складу са развојем његових односно њених капацитета, као и на основу увида у све неопходне информације и то на језику који дете одабере.<sup>17</sup> Код њих је често потребно балансирати остваривање различитих права детета и истовремено омогућити детету да стекне контролу над сопственим животом. Стога је неопходно обезбедити ресурсе за што потпуније учешће детета у поступцима процене, планирања, поновног прегледа и евалуације.<sup>18</sup>

Партиципација може укључити особу на различите начине: од избора неке од могућности које већ постоје или бирања како ће се, када и где одређена одлука применити. Партнерство треба да омогући и понуди особи да доживи одређени ниво аутономије и контроле током одлучивања, док истовремено користи помоћ и подршку професионалаца.<sup>19</sup>

Свако дете има право да слободно изрази своје мишљење и право да се његово гледиште уважи када се доносе одлуке које га се тичу, чак и оно које није у стању да се вербално изрази. Дете увек има неко гледиште о ситуацији у којој се налази, без обзира у којој мери му је мишљење развијено.<sup>20</sup> Партиципација је континуирани процес у коме дете има релевантне информације, могућност да изрази своје мишљење, да буде укључено у активности и да покреће активности у вези са питањима која га се тичу.<sup>21</sup> Деци није призната аутономија

16 Смернице за планирање сталности у центрима за социјални рад, Интернет, [https://www.unicef.org/serbia/sites/unicef.org.serbia/files/2018-08/Smernice\\_za\\_planiranje\\_stalnosti.pdf](https://www.unicef.org/serbia/sites/unicef.org.serbia/files/2018-08/Smernice_za_planiranje_stalnosti.pdf), 05/05/2019, стр. 15.

17 Смернице УН за алтернативно старање о деци и планирање сталности, United Nation, *Guidelines for Alternative Care of Children*, UN General Assembly (UNGA), бр. 64/142, 2009, стр.3.

18 Правилник о организацији, нормативима и стандардима рада центара за социјални рад, *Сл.гласник РС*, чл. 68, бр. 59/08, 37/10.

19 Невенка Жегарац, *Од проблема до прилика у вођењу случаја, приручник за практичаре*, нав. дело, стр. 142.

20 Анита Бургунд, *Утицај личних и срединских фактора на младе у процесу припреме за напуштање алтернативног старања*, нав. дело, 2017, стр. 84.

21 Маша Аврамовић, *Кад смо питани, а не испитивани- Консултације са децом у покрету*, Save the Children, Сарајево, 2014, стр. 26.

одраслих, али се сматрају пуноправним особама које учествују у остваривању својих права.<sup>22</sup>

Партиципација деце је предуслов за остваривање других дејих права. Тако, на пример, најбољи интерес детета не може бити дефинисан без уважавања гледишта детета. Одрасли могу одговорити на потребе деце уколико знају шта им се дешава у животу и на који начин она то доживљавају, а то им најбоље могу рећи деца. Партиципација деце доприноси њиховој заштити. Ако су деца оснажена да препознају кршење својих права, ако имају прилику да изнесу своје виђење и забринутост, она могу значајно допринети својој заштити. Партиципација је претпоставка пуног развоја детета. Савремене теорије сагласне су у томе да активно учешће детета у сопственом и животу окружења доприноси његовом пуном развоју.<sup>23</sup>

Партиципација је право, а не обавеза детета. Деца школског и адолесцентског узраста су најчешће у стању да самостално или уз подршку формулишу и изразе своје мишљење, коме је неопходно дати одговарајућу тежину у односу на узраст и зрелост детета.<sup>24</sup>

Обзиром да је изражавање гледишта слободан избор детета, дете не сме бити изложено притиску, нити се од њега сме захтевати да изнесе своје гледиште ако то не жели или није заинтересовано. Основни предуслов је пуна информисаност детета коју морају да обезбеде они који су одговорни да саслушају мишљење детета.<sup>25</sup> Дете има право да се његова перспектива чује и уважи са свим питањима која га се тичу, што обухвата судске, правне и административне поступке.<sup>26</sup> Такође, обавеза је и државе да обезбеди да процедуре у којима дете учествује буду доступне и примерене, а да сам процес воде обучени професионалци, који аргументовано износе на који

22 Смернице за планирање сталности у центрима за социјални рад, Интернет, [https://www.unicef.org/serbia/sites/unicef.org.serbia/files/2018-08/Smernice\\_za\\_planiranje\\_stalnosti.pdf](https://www.unicef.org/serbia/sites/unicef.org.serbia/files/2018-08/Smernice_za_planiranje_stalnosti.pdf), 05/05/2019, стр. 16.

23 Маша Аврамовић, *Кад смо питани, а не испитивани- Консултације са децом у покрету*, нав. дело, стр. 23.

24 Смернице за планирање сталности у центрима за социјални рад, Интернет, [https://www.unicef.org/serbia/sites/unicef.org.serbia/files/2018-08/Smernice\\_za\\_planiranje\\_stalnosti.pdf](https://www.unicef.org/serbia/sites/unicef.org.serbia/files/2018-08/Smernice_za_planiranje_stalnosti.pdf), 05/05/2019, стр. 16.

25 Исто, стр. 16.

26 Породични закон Републике Србије, *Службени гласник РС*, бр. 18/2005, 72/2011.

начин, и у којој мери је уважено гледиште детета. Дете има право да искаже своје гледиште директно или путем заступника или одговарајућих тела. Родитељи, старатељи и други одрасли имају право и обавезу да информишу, саветују и усмеравају дете у складу са његовим развојним компетенцијама да би му омогућили да остварује своја права.<sup>27</sup>

Деци и младима у низу поставки, и на различите начине током њиховог живота потребни су практичари који су поуздани, доследни, искрени и топли. Они имају потребу да буду укључени у процесе на начин који је за њих значајан. Уколико нису у потпуности укључени, ако се њихови ставови не слушају и не поштују, то утиче на њихову ангажованост, искреност и посвећеност, а може имати и импликације на доношење одлука касније у животу, односно допринети да се понекад осећају као да су на периферији.<sup>28</sup>

Аутори примећују да је младима много важније да буду саслушани, да се њихова гледишта уваже, чак и када њихове жеље нису у потпуности могле да буду испоштоване.<sup>29</sup> Нека од истраживања о деци и младима на алтернативном старању показују да су гледишта деце документована само у четвртини досијеа.<sup>30</sup> Млади који су на алтернативном старању неретко бивају информисани само о одлукама водитеља случаја, а њихове потребе и жеље се ретко уважавају.<sup>31</sup> Од младих, а посебно осетљивих младих не може се очекивати да ће преузети улогу лидера у процесима одлучивања ако су дужи временски период били обесхрабривани и пасивизирани низом интервенција.<sup>32</sup>

27 Смернице за планирање сталности у центрима за социјални рад, Интернет, [https://www.unicef.org/serbia/sites/unicef.org.serbia/files/2018-08/Smernice\\_za\\_planiranje\\_stalnosti.pdf](https://www.unicef.org/serbia/sites/unicef.org.serbia/files/2018-08/Smernice_za_planiranje_stalnosti.pdf), 05/05/2019, стр. 17.

28 Helen Whincup. (n.D.), *Involving children in assesment and decision- making*, School of Applied Social Science, University of Stirling, Стирлинг, 2011, стр. 2.

29 Анита Бургунд, *Утицај личних и срединских фактора на младе у процесу припреме за напуштање алтернативног старања*, нав. дело, 2017, стр. 88.

30 Анита Бургунд, *Утицај личних и срединских фактора на младе у процесу припреме за напуштање алтернативног старања*, нав. дело, 2017, стр. 88.

31 Анита Бургунд, Невенка Жегарац, „Је л' ти радиш у понедељак, па ко ће да баца кофу воде иза мене: искуства и гледишта младих на смештају, њихових одгајатеља и водитеља случаја, У лавиринту социјалне заштите: поуке истраживања о деци на породичном и резиденцијалном смештају (Ур. Жегарац Невенка), Факултет политичких наука и Уницеф, Београд, 2014, стр. 360

32 Анита Бургунд, *Утицај личних и срединских фактора на младе у процесу припреме за*

Ако схватамо партиципацију као процес, значајно је да се млади континуирано подстичу на укључивање у одлуке које их се тичу. Углавном те одлуке доносе одрасли, стручњаци, који претпостављају да консултовање младих не би било конструктивно или зато што млади не умеју да препознају своје интересе или су њихове жеље нереалне.<sup>33</sup> На жалост, нека истраживања илуструју чињеницу да младима нико није показао начин на који могу да се жале, нити особу којој могу да се жале, а да њихове бриге и потребе буду уважене.<sup>34</sup>

Укључивање деце је сложен процес, као што је сложен и процес комуникације, који лежи у основи укључивања, док степен укључивања такође зависи и од вредности и сета способности особе која са њима ради. Неки од разлога зашто је важно да су деца и млади укључени јесу: боље услуге, лично и професионално образовање и развој, као и промоција грађанских вредности и социјалне инклузије.<sup>35</sup>

## ЛИТЕРАТУРА

Аврамовић Маша, *Кад смо питани, а не испитивани-Консултације са децом у покрету*. Save the Children, Сарајево, 2014. стр. 23, 26.

Бургунд Анита, *Утицај личних и срединских фактора на младе у процесу припреме за напуштање алтернативног старања*. Универзитет у Београду, Факултет политичких наука, Београд, 2017, стр. 88, 93, 94.

Бургунд Анита, Жегарац Невенка, *„Је л’ ти радиши у понедељак, па ко ће да баци кофу воде иза мене: искуства и гледишта младих на смештају, њихових одгајатеља и водитеља случаја“* У У лавиринту социјалне заштите: поуке истраживања о деци на породичном и резиденцијалном смештају (Ур. Жегарац Невенка), Факултет политичких наука и Уницеф, Београд, 2014, стр. 42, 360, 363, 364.

---

напуштање алтернативног старања, нав. дело, 2017, стр. 89.

33 Исто, стр. 363-364.

34 Анита Бургунд, *Утицај личних и срединских фактора на младе у процесу припреме за напуштање алтернативног старања*, нав. дело, 2017, стр. 93.

35 Anita Franklin, Patricia Sloper, *Participation of disabled and young people in decision-making relating to social care*, Social Policy Research Unit, University of York, 2007, str. 4.

Галоња Александра, *Водич за процену најбољег интереса детета*, Атина – Удружење грађана за борбу против трговине људима и свих облика насиља над женама, Београд, 2015, стр. 23-27.

Грујић Добрила, Хацовић Љиљана, Иванишевић Љиљана, Текић Весна, *Сигурним кораком до хранитељства*, Центар за породични смештај и усвојење, Београд, 2009, стр. 83.

Жегарац Невенка, *Од проблема до прилика у вођењу случаја, приручник за практичаре*, Универзитет у Београду, Факултет политичких наука, Центар за истраживања у социјалној политици и социјалном раду, Београд, 2015, стр. 142, 251.

Жегарац Невенка, Кишјухас Алексеј, Тасев Периновић Богданка, Копривица Ивана, Јовановић Душко, Шовљански Радомир, Ђорђевић Љиљана, *Водич за културно компетентну праксу у социјалној заштити*, Покрајински завод за социјалну заштиту, Нови Сад, 2016, стр. 50.

Уницеф, Србија и Црна Гора, *Конвенција о правима детета 1989*, Интернет, [http://www.unicef.org/montenegro/Konvencija\\_o\\_pravima\\_deteta\\_sa\\_fakultativnim\\_protokolima.pdf](http://www.unicef.org/montenegro/Konvencija_o_pravima_deteta_sa_fakultativnim_protokolima.pdf), 20/06/2019.

Мутавцић Раденко, *Идентитет - од појединачног до наднационалног*, Министарство одбране РС, Управа за односе са јавношћу, Београд, 2017, стр. 144.

Породични закон Републике Србије, *Службени гласник РС*. Београд, бр. 18/2005, 72/2011.

Правилник о организацији, нормативима и стандардима рада центара за социјални рад, *Сл.гласник РС*, чл. 68, бр. 59/08, 37/10.

Правилник о хранитељству, *Службени гласник РС*. бр. 36/2008), доступно на [https://www.paragraf.rs/propisi/pravilnik\\_o\\_hraniteljstvu.html](https://www.paragraf.rs/propisi/pravilnik_o_hraniteljstvu.html)

Смернице УН за алтернативно старање о деци и планирање сталности, United Nation, *Guidelines for Alternative Care of Children*, UN General Assembly (UNGA), бр. 64/142, 2009, стр. 3.

Смернице за планирање сталности у центрима за социјални рад, Интернет, [https://www.unicef.org/serbia/sites/unicef.org.serbia/files/201808/Smernice\\_za\\_planiranje\\_stalnosti.pdf](https://www.unicef.org/serbia/sites/unicef.org.serbia/files/201808/Smernice_za_planiranje_stalnosti.pdf), 05/05/2019, стр. 15,16, 17

Стевановић Гордана, Предговор приручнику”Остваривање дечијих права” Остваривање дечијих права: *Приручник за обуку стручних радника, који раде са децом у систему алтернативне бриге* (Ур. Курица Љубица), Фондација СОС Дечија села Србија, 2018, стр. 3, 7.

Стратегија за младе Европске Уније (2019-2027), доступно на <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14080-2018-INIT/en/pdf>

Franklin Anita, Sloper Patricia, *Participation of disabled and young people in decision-making relating to social care*, Social Policy Research Unit, University of York, 2007, стр. 4.

Ryan Tony., Walker Rodger, *Life Story Work: A practical Guide to Helping Children Understanding Their Past*, BAAF, 2007, стр. 5-13; 27-41.

Whincup Helen. (n.D.), *Involving children in assesment and decision- making*. Stirling: School of Applied Socialn Science, University of Stirling, 2011, стр. 2.

**Miona Gajic  
Dijana Jankovic**

**EMPHAZING THE IMPORTANCE OF CHILDREN'S  
RIGHT TO ALTERNATIVE CARE WITH SPECIAL  
MAKING ON THE RIGHT TO IDENTITY AND THE  
RIGHT TO PARTICIPATION**

**Resume**

The status, rights and mechanisms of protection of children's rights are often "overshadowed" by other topics, as expressed by children in alternative care. A lack of (re) knowledge of children's rights, legal, strategic and other documents as well as protection mechanisms are some of the causes that lead to or may lead to a violation of the rights of the child. In order to develop a sense of responsibility and ensure respect for children's rights, it is necessary to: ensure that there are adequate protection mechanisms in place to monitor violations of rights and reports, to inform children and young people about their existence and their purpose; it is important to investigate and take appropriate action after any reported violation of rights; empower children and young people and empower them to claim their rights, work to build trust and ensure that their applications are respected.

From birth, every individual has a right to an identity. Identity is evidence of the existence of an individual in society. It is also a matter of acknowledging their individuality and what sets them apart from their peers. The large number of changes that children in alternative care have been exposed to, the breakdowns of meaningful relationships, the messages they receive about themselves through difficult experiences, the negative messages about the family of origin, the lack of information, the relationship of the environment to their diversity, failures in different plans, all hinder the development of a coherent and positive images of the child about themselves. Developing an identity and drawing a picture of yourself is a challenge for a child in alternative care. What builds a lasting foundation for integrating a child into society, and allowing

him or her access to various community services, is the integration of his or her own identity. This is achieved through the process of gathering crucial information for the healthy development and general well-being of one child: gender, age, race, religion, sexuality, disability, ethnicity, religion, etc. Also, this process should enable the child to connect the past and present and to build a bridge to the future and by synthesizing the information collected, the child will assemble a puzzle of his own identity.

When it comes to the right to participate, it is necessary for young people to be involved as much as possible in decision-making processes, to see and document their views appropriately, as well as to be promoted as social actors. Research shows that young people's views and views are often presented through the experiences of the adults they are in contact with, meaning that they need dialogue, freedom and space to develop their opinions and their personality. The existence of legislation that encourages and supports the participation of young people in decisions affecting their lives is one of the basic conditions for their participation. Participation promotes the development of young people and their well-being, strengthens their commitment and understanding of human rights and democracy and ensures their protection and optimal development. Children prefer shared decision-making, so providing the necessary support in the process promotes respect for children's competencies and provides an opportunity for their further development. Participation must be part of, or one of the main components of, local, national and international youth policies. An independent body - the Children's Ombudsman - will be constituted as one of the positive changes coming under the new Law on the Rights of the Child and the Protector of the Rights of the Child. The primary function of the Child Protector is not only the control of public authorities, but he will also have the following functions: the promotion of children's rights in society, he must have the power to improve systems, not only through control, but also by proposing certain legal solutions. It will also have a coordinating function, to connect all bodies and organizations in the realization of its basic function of promotion and promotion of the rights of the child.

We need to protect the rights of children not only because it is our moral obligation to regard the child as one of the most



vulnerable members of society, but we must learn to communicate with the children, try to understand the situation they are in, their point of view, and provide them with additional care and support. It is important to support their self-esteem, teach them the right values of life, protect their rights and enable them to live in a peaceful, safe and healthy environment where their proper growth and development is enabled.

Keywords: children's rights, identity, participation, protection mechanisms, child rights defender.

---

\* Овај рад је примљен 17. августа 2019. године, а прихваћен на састанку Редакције 26. новембра 2019. године.